

Handlingsplan för ökad valfrihet i Alingsås kommun

Kartläggning av valmöjligheter enligt lag (2008:962) om valfrihetssystem

Inledning

Ökad valfrihet och självbestämmande har i flera år varit den politiska viljeinriktningen i Alingsås kommun. Målsättningen har länge varit att antalet kommunala tjänster som omfattas av valfrihetssystem ska öka. Kommunfullmäktige har även riktat specifika uppdrag till nämnder gällande valfrihet, främst till socialnämnden samt vård- och omsorgsnämnden.

Kommunfullmäktige beslutade i Flerårsstrategi för Alingsås kommun 2019-2021 om en övergripande målsättning om valfrihet och självbestämmande i Alingsås. Utöver detta sattes delmål om att antalet kommunala tjänster med valfrihet samt antalet verksamheter som omfattas av lag (2008:962) om valfrihetssystem (LOV) ska öka.

Utifrån dessa mål har kommunstyrelsen i Flerårsstrategi för kommunstyrelsen 2019-2021 åtagit sig att ta fram en handlingsplan som kartlägger valmöjligheterna inom kommunen. Handlingsplanen ska genomföras under 2019. Syftet med handlingsplanen är att utreda inom vilka verksamheter i Alingsås kommun som upphandling enligt LOV kan genomföras.

I Flerårsstrategi för kommunstyrelsen 2019-2021 åtog sig kommunstyrelsen även att rikta resurser för att stödja förvaltningarna i att möjliggöra fler införanden av LOV. Denna handlingsplan omfattar inte detta åtagande.

Allmänt om LOV

LOV gäller sedan januari 2009 och lagen reglerar på vilket sätt och i vilka situationer upphandlande myndigheter får lov att upphandla ett flertal leverantörer istället för att utvärdera och endast välja en. LOV är alltså ett alternativ till upphandling enligt lag (2016:1145) om offentlig upphandling (LOU). Lagen reglerar vad som ska gälla för den kommun som vill konkurrenspröva kommunala verksamheter genom att överlåta val av utförare av stöd-, vård- och omsorgstjänster till brukare eller patienter. En av de viktigaste avsikterna med LOV är, enligt propositionen, att det ska ske en maktförskjutning från politiker till medborgare. Denna förskjutning antas leda till högre kvalitet på de erbjudna tjänsterna.

Med valfrihetssystem avses att en enskild har rätt att själv, bland de leverantörer som myndigheten har upphandlat och tecknat avtal med, välja vilken leverantör som ska utföra den aktuella tjänsten.

Lagen bygger på de grundläggande EU-rättsliga principerna inom upphandlingsområdet; konkurrens, icke-diskriminering, öppenhet, likabehandling och proportionalitet.

Lagen är endast tillämplig för vissa specifika tjänster inom hälsovård och socialtjänst. Nedan följer en uppräknig av de aktuella tjänster inom kommunen där införande av valfrihetssystem tillåts.

Huvudgrupp	Grupp	Undergrupp	Kategori
Hälso- och sjukvård samt socialvård			
	Socialvård och tillhörande tjänster		
		<i>Socialt arbete</i>	
			Social omsorg med inkvartering
			Äldreomsorg
			Social omsorg för handikappade
			Socialvård utan inkvartering
			Tjänster för dagcenter
			Barnomsorg inom förskola
			Dagvård för handikappade barn och ungdomar
			Hemkörning av varor
			Vägledning och rådgivning
			Vägledning
			Rådgivning
			Familjeplanering
			Annan omsorg än den som tillhandahålls av boendeinstitutioner
			Rehabiliteringstjänster
			Yrkesrehabilitering
		<i>Socialvård</i>	
			Kommunal hälso- och sjukvård

Kartläggning av valfrihetssystem i Alingsås kommun

Kommunfullmäktige har fattat två beslut om införande av valfrihetssystem i Alingsås kommun. I samband med ikraftträdandet av LOV beslutades den 27 maj 2009, § 123, att lagen ska tillämpas inom hemtjänstverksamhet samt för delegerade hälso- och sjukvårdstjänster. Den 12 december 2012, § 202, beslutades att ge dåvarande vård- och äldreomsorgsnämnden tillåtelse att införa valfrihetssystem för särskilda boendeformer för äldre.

Utöver dessa specifika beslut har även ett antal flerårsstrategier innehållit riktade uppdrag till vård- och omsorgsnämnden och socialnämnden att införa och utveckla valfrihetssystem, till exempel 2014-2016 och 2018-2020. Vid sökning på Alingsås kommun i Valfrihetswebben ges dock bara en träff; hemtjänst och delegerad hälso- och sjukvård.

Hur införs ett valfrihetssystem?

Ett beslut om att införa ett valfrihetssystem för en viss verksamhet eller tjänst ska fattas av kommunfullmäktige eftersom det anses vara ett principiellt viktigt beslut. Varje nämnd kan dock själva initiera frågan och fatta beslut om att föreslå kommunfullmäktige att besluta om att införa valfrihetssystem för en specifik tjänst.

1. Utredning

Det första steget vid införande av valfrihetssystem är att genomföra en utredning av vilka verksamheter och tjänster som ska omfattas. Det bör även övervägas hur införandet ska ske, stegvis eller på en och samma gång. En viktig aspekt att ta med i bedömningen kan vara inom vilka områden ett utbud av leverantörer kan förväntas uppstå.

2. Förhandling enligt 11 § MBL

När beredningen är klar ska förslaget till beslut förhandlas enligt 11 § lag (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet. Detta ska ske innan kommunfullmäktige fattar beslut i frågan.

3. Beslut i kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige fattar beslut om för vilka verksamheter eller tjänster valfrihetssystem ska införas, samt vilken nämnd som ska ansvara för systemet. Ansvarsfördelning samt vad som ingår i det specifika valfrihetssystemet ska definieras i aktuellt reglemente.

4. Upphandling påbörjas

När det politiska beslutet att införa valfrihetssystem för ett visst verksamhetsområde har fattats av kommunfullmäktige ska själva upphandlingen påbörjas. Första steget i upphandlingen är att formulera de villkor i förfrågningsunderlaget som en leverantör ska uppfylla för att bli godkänd. I denna del kan vägledning tas från Sveriges kommuner och landsting (SKL) samt upphandlingsenheten på kommunledningskontoret.

Förfrågningsunderlaget ska ange inom vilken tid beslut om godkännande kommer att fattas. Leverantör är bunden av sin ansökan under denna tid.

Värdet på tjänsten ska bestämmas, det vill säga den ersättning som leverantörerna kommer att få. Alla leverantörer ska få samma ersättning, även kommunen själv om kommunen är en av leverantörerna. Det är viktigt att samtliga kostnader som ersättningen omfattar anges.

5. Annonsera förfrågningsunderlaget på Valfrihetswebben

När förfrågningsunderlaget är klart ska det annonseras på Valfrihetswebben, som är en nationell databas för annonseringar av LOV-upphandlingar. Annonsering i Valfrihetswebben är obligatoriskt. Om inte detta steg genomförs korrekt finns det en risk för att upphandlingen anses som en otillåten direktupphandling.

Ansökan ska vara publicerad löpande, gälla tills vidare och något sista datum för att inkomma med ansökan ska inte anges.

Annonsen måste även innehålla viss information såsom kvalificeringskrav, ersättning, avtalsvillkor, hur lång tid det kan ta som längst innan kommunen ger besked samt på vilket sätt ansökan ska ges in. Ansökan får lämnas in i vilken skriftlig form som helst.

En viktig skillnad mot upphandling enligt LOU är att en ansökan enligt LOV inte omfattas av absolut anbudssekretess.

Observera även att kommunen själv kan lämna anbud i en upphandling enligt LOV och att det då måste vara en annan avdelning som fattar beslut om godkännande än den avdelning som har lämnat anbud.

6. Beslut om godkännande av leverantörer

Inom den tidsgräns som har angivits i förfrågningsunderlaget ska beslut om godkännande av leverantörer fattas. Detta beslut ska fattas av respektive nämnd, men kan delegeras till tjänsteperson. Alla leverantörer som uppfyller ställda krav ska godkännas. Det är inte tillåtet att begränsa antalet leverantörer.

De beslut som fattas ska vara skriftliga och dokumenterade och ange vilka leverantörer som godkänns och inte.

Avslagsbeslut måste innehålla upplysning om att leverantören i fråga har rätt att begära rättelse. I vissa fall får en leverantör lov att uteslutas från upphandlingen, sådana fall kan exempelvis vara om leverantören går i konkurs, vissa brottsdomar eller skattefusk. Se mer information angående detta i 7 kap. 1 § LOV.

7. Teckna avtal med godkända leverantörer

Avtal ska tecknas med samtliga leverantörer som godkänns. Detta ska ske utan dröjsmål från tilldelning. Avtal kan därför med fördel skickas till leverantör tillsammans med beslutet om godkännande. Även avtalstecknande sköts av den ansvariga nämnden, förslagsvis genom delegation till lämplig tjänsteperson. Det är även nämnden som häver eller säger upp ett tecknat avtal.

8. Lämna information till berörda brukare

När samtliga avtal har tecknats ska information lämnas till berörda brukare om vilka leverantörer som finns att välja mellan. Detta ska göras både generellt, till exempel på hemsidan, och individuellt i enskilda möten.

Ansökningar från enskilda brukare om de aktuella tjänsterna ska sedan hanteras och beviljas i vanlig ordning. Även detta ansvarar respektive nämnd för genom delegation.

I de fall en enskild inte kan eller vill välja utförare av tjänsten själv ska det finnas en rutin för hur ett konkurrensneutralt val görs av nämnden i fråga. Det ska vara känt i förväg hur detta val går till. Om endast en leverantör utgör det konkurrensneutrala valet krävs ett förfarande enligt LOU för detta.

9. Upphörande av valfrihetssystem

Slutligen, för att ett valfrihetssystem ska upphöra måste ett nytt beslut om detta fattas av kommunfullmäktige. Därefter ska nämnden säga upp de berörda avtalen i enlighet med villkor i avtalen.

Slutsatser

Kartläggningen visar att det finns ett stort utrymme för att utöka antalet verksamheter med valfrietssystem i Alingsås kommun. Totalt har beslut fattats om två specifika verksamheter för vilka valfrietssystem ska införas. Det är dock bara en av dessa som i dagsläget annonseras på Valfrietssystemwebben.

Samtliga nämnder som tillhandhåller tjänster som omfattas av möjligheten till upphandling enligt LOV bör under hösten 2019 utreda möjligheterna att införa valfrietssystem inom sina respektive verksamhetsområden i enlighet med denna handlingsplan. Nämnderna bör därefter under hösten 2019, och absolut senast i mars 2020, föreslå kommunfullmäktige att fatta beslut om inom vilka specifika verksamheter och tjänster valfrietssystem ska införas. Kommunfullmäktige bör kunna fatta beslut om detta under hösten 2019 och våren 2020. Upphandlingarna kan därefter påbörjas under våren 2020.